
Inka Söderström

Sosiaalityön saavutettavuus edellyttää erojen tunnustamista ja eriarvoisuuksien purkamista

---

Tiivistelmä

Pohjoismainen sosiaalityö on täynnä paradokseja. Sekä pohjoismaisia yhteiskuntia että sosiaalityötä on totuttu ajattelemaan poikkeuksellisen yhdenvertaisina, mutta samalla niihin vaikuttavat monet esimerkiksi kielitaitoon ja rodullistamiseen liittyvät ulossulkevat normit. Ihmisten välisten erojen, monikielisyyden ja eriarvoistavien rakenteiden tunnustamisen sijaan pohjoismaisessa sosiaalityössä on vallinnut ihmisten yhdenmukaisuutta ja konsensuksen tärkeyttä korostava eetos, mikä vaikeuttaa eriarvoisuuksiin puuttumista. Sosiaalityön yhdenmukaisuuden eetoksella on yhtymäkohtia valkoiseen feminismiin silloin, kun kiinnostus sosiaalityön naisvaltaisuuteen lakaisee alleen kiinnostuksen muihin ammattilaisia jakaviin ja ulossulkeviin intersektionaaliin normeihin, kuten valkoisuusnormiin ja kielitaitonormeihin. Aidosti inklusiivinen ja vahvasti ammatillinen sosiaalityö edellyttää kaikkien sosiaalityön sisäisten ja eriarvoisuutta tuottavien valtarakenteiden tunnustamista sekä yhteistä, päämäärätietoista työtä sosiaalityön saavutettavuuden lisäämiseksi.

Johdanto

Suomalaisen yhteiskunnan moninaistuesssa myös sosiaalityön ammattilaisten, tutkijoiden, palvelunkäyttäjien ja yhteistyökumppanien monikielisyys on lisääntynyt. Alan monikielisyys kietoutuu yhteen monien muiden valtasuhteiden ja sosiaalisten erontekojen kanssa, kuten rodullistamisen prosessien ja valkonormatiivisuuden. Nämä näkökulmat usein peittyvät suomalaisessa sosiaalityössä. Rodullistamista ja rasismia on käsitelty pohjoismaisessa sosiaalityön tutkimuksessa ja opetuksessa hyvin vähän, ja niiden sijaan puhutaan usein maahanmuutosta, kotoutumisesta tai monikulttuurisuudesta (Eliassi 2017; Hubara 2024; KC ym. 2024).

Tämä kirjoitus pohjautuu kommenttipuheenvuoroon, jonka pidin Sosiaalityön tutkimuksen päivillä Helsingin yliopistossa vuonna 2023 sosiaalityön apulaisprofessori Barzoo Eliassin keynote-puheenvuoron jälkeen. Keynote-puheessaan Eliassi (2023) käsitteli rodullistamista ja toiseuttamista, joita hän oli joutunut kohtaamaan ruotsalaisessa tiedeyhteisössä kurditaustaisena sosiaalityön tutkijana. Hän toi esiin ruotsalaista akatemiaa läpileikkaavan tasa-arvoretoriikan ongelmia ja sitä, miten valkoista feminismiä ja sukupuolten tasa-arvoa usein edistetään antirasismien kustannuksella ja rodullistettuja ihmisiä ulossulkien. Eliassin puheenvuoro resonoi niiden havaintojen kanssa, joita olin tehnyt suomalaisesta sosiaalityön kontekstista väitöskirjatutkimukseni aikana.

Sosiaalityön paradokseja ymmärtämässä

Helmikuussa 2024 Helsingin yliopistossa hyväksytty väitöskirjatutkimukseni sosiaalityöstä pakolaistaustaisten queer-ihmisten kanssa johdatti minut sen äärelle, kuinka valkoisuutta ja heteroseksuaalisuutta asetetaan keskiöön länsimaisessa ja pohjoismaisessa sosiaalityössä ja kuinka nämä normit ovat kytkeytyneet yhteen (Söderström 2024). Sosiaalityön valkonormatiivisuus näkyy muun muassa siinä, kuinka vahvasti ala nojaa länsimaisiin sosiaalityön teorioihin ja käytäntöihin ympäri maailman ja kuinka suppeaa ymmärrys rodullistamisen prosesseista sosiaalityössä on. Sosiaalityön heteronormatiivisuus puolestaan heijastuu seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta koskevan tutkimuksen ja tietotaidon vähäisyytenä alalla. (Söderström 2024.)

Väitöskirjaprosessi oli minulle keino yrittää ymmärtää sosiaalityön tieteen- ja ammattialaa Suomessa. Tähän kontekstiin liittyy monia paradokseja, ja ymmärtäminen oli joskus vaikeaa. Sosiaalityö on professio ja akateeminen tieteenala, joka perustuu sosiaaliselle oikeudenmukaisuudelle ja jonka ammattieettiset ohjeet ohjaavat vastustamaan kaikenlaista syrjintää ja sortoa (Bečević & Herz 2023). Pohjoismaiden ajattelisi toimivan erinomaisena kontekstina sosiaalityön eettiselle toteutumiselle; ovathan nämä yhteiskunnat perinteisesti perustuneet laajalle, universaalille sosiaaliturvalle ja tasa-arvolle, ainakin niin kerrotaan. Samaan aikaan sosiaalityö sekä Suomessa että Ruotsissa on hyvin valkonormatiivista, eli siihen on sisäänkirjoitettu ajatus valkoisuudesta ja länsimaisuudesta tavoittelemisen arvoisena normaalina (Söderström 2024, 89–107). Barzoo Eliassin (2013; 2015; 2017) tutkimukset muslimitaustaisiin perheisiin kohdistuvasta kulttuurisesta toiseuttamisesta ja rasismista puhumisen vaikeudesta osoittavat, että sosiaalipalvelujen tuottama rasismi on aihe, jota ei ole kunnolla alettu käsitellä Pohjoismaissa. Lisäksi suomalaisessa sosiaalityön koulutuksessa ja tutkimuksessa vallitsevat hiljaisuudet sateenkaariteemojen ympärillä osoittavat heteronormatiivisuuden otteen alasta (Söderström 2024, 44). Kaikkea tätä tuntuu vaikealta asettaa narratiiviin ihmisoikeuksia puolustavasta ammatista ja maasta.

Myytti pohjoismaisesta yhdenmukaisuudesta

Suomalaisen sosiaalityön kontekstin ymmärtämisessä minua on auttanut perehtyminen sosiaalityön ja pohjoismaisen hyvinvointivaltion historioihin. Kuten Suvi Keskinen ja kumppanit (2019) tuovat esiin, pohjoismaiset hyvinvointivaltiot ovat rakentuneet kuvitellun kulttuurisen ja kielellisen yhdenmukaisuuden ja sosiaalisen koheesion ideoiden ympärille. Laajoilla hyvinvointipalveluilla on pyritty yhtenäistämään ja vahvistamaan kansaa sekä ehkäisemään luokkien välisiä konflikteja. Pohjoismaiden kansoista alettiin kertoa narratiivia kulttuurisesti homogeenisina piilottaen esimerkiksi romanien ja saamelaisten kulttuuria ja heihin kohdistunutta assimilaatiota (emt.).

Vielä nykyäänkin pohjoismaisen yhdenmukaisuuden myytillä on hiljentävä voima yhdenvertaisuutta, syrjintää ja rasismia koskevissa keskusteluissa. Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa puhe ihmisten ja väestönosien välisistä eroista ja rakenteel-

lisesta sorrosta on alusta asti nähty kansan yhteneväisyyttä uhkaavan konfliktin siemenenä (Keskinen ym. 2019). Siksi yhä edelleen suomalaisesta rakenteellisesta rasismista puhuva saa usein vastaansa vähättelyä, kieltoa ja syyttelyä turhan konfliktin lietsomisesta. Vastauksena on usein, että ihonvärillä, kielellä, etnisyydellä tai uskonnolla ei ole väliä, koska me olemme kaikki samanlaisia.

Sosiaalityön uusliberalistinen toimintaympäristö hiljentää entisestään keskustelua rakenteellisesta eriarvoisuudesta, koska uusliberalistisessa mielenmaisemassa sosiaalisia ongelmia lähestytään irrallaan niiden poliittisesta kontekstista (Kamali & Jönsson 2018). Uusliberalismin nousu 1980-luvulta alkaen heikensi kriittisen ja radikaalin sosiaalityön käytäntöä ja tutkimusta, jotka olivat 1970-luvulla kasvataneet suosiotaan Latinalaisessa Amerikassa, Kanadassa, Iso-Britanniassa ja muualla maailmassa. 2000-luvulla radikaalin sosiaalityön virtaukset saivat taas uutta voimaa esimerkiksi kurjistamispolitiikkaa vastustaneissa Etelä-Euroopan maissa, mutta Pohjoismaissa radikaali sosiaalityön tutkimus on ollut vähäistä (Bečević & Herz 2023). Kun poliittinen ilmapiiri on 2020-luvun Pohjoismaissa muuttunut yhä eriarvoistavammaksi, sosiaalityössä on tärkeää vahvistaa rakenteellista ja poliittista ymmärrystä sosiaalisista ongelmista ja ihmisten välisistä eroista. Tähän kuuluu siirtyminen konsensushakuisesta, eroja häivyttävästä ja neutraaliutta tavoittelevasta ajattelusta kohti ymmärrystä, jossa konflikteja ei pidetä automaattisesti vaarallisina vaan tunnustetaan niiden valtasuhteita haastava ja poliittista muutosta ajava voima (Bečević & Herz 2023).

Poikkeuksellisuuden kimppu

Suomi on onnistunut luomaan itsestään kuvan maailman parhaimmista kuuluvana maana mitä tulee yhdenvertaisuuteen ja demokratiaan. Suomen imagotyö perustuu pohjoismaisen ekseptionalismin eli poikkeuksellisuuden ideaan, joka tarkoittaa Pohjoismaille tyypillistä käsitystä moraalista ylemmyydestä. Tähän kuuluu taipumus sijoittaa rasismi, kolonialismi ja muu epätasa-arvoisuus maan ulkopuolelle ja säilyä muita maita viattomampana. (Loftsdóttir & Jensen 2012.)

Viattomasta julkisuuskuvasta huolimatta uusimmassa EU:n perusoikeusviraston kyselyssä vuodelta 2023 paljastui jo toistamiseen, että Suomi on yksi EU:n rasistisimmista maista mustille ihmisille (FRA 2023). 2020-luvulla oikeistopopulismi,

militarismi, ihmisoikeusvastaiset maahanmuuttolainsäädännön kiristykset, kansalaisia kurjistava politiikka ja passiivinen suhtautuminen globaaleihin rikoksiin ihmisyyttä vastaan, kuten Gazan kansanmurhaan, ovat laajalle levinneitä ilmiöitä Suomessa, Pohjoismaissa ja Euroopassa yleisesti (Therborn 2024). Nähtäväksi jää, millaisia vaikutuksia muuttuneella poliittisella ilmapiirillä on Suomen ja muiden Pohjoismaiden julkisuuskuvaan ja itseymmärrykseen.

Moraalisen ylemmyyden idea ei ole vieras sosiaalityön ammatillekaan. Historiallisesti kansalaisten ohjaaminen kohti eri aikoina moraalisenä pidettyä käyttäytymistä on ollut tärkeä sosiaalityön tehtävä (Gregory 2020). Nykyään ihmisoikeusperusteisuus ja yhteiskunnan haavoittuvimpien ihmisten puolen pitäminen ovat sosiaalityössä tärkeitä moraalisia periaatteita, jotka joskus kääntyvät oletukseen siitä, että ammattieteen vuoksi sosiaalityö olisi jollain tapaa immuunina rasismille ja syrjinnälle. Tätä voisi kutsua sosiaalityön poikkeuksellisuuden ideaksi. Käsitteet moraalisesta ylemmyydestä ja ammatin poikkeuksellisuudesta aiheuttavat sen, että sosiaalipalveluiden tuottamasta rasismista puhuminen on vaikeaa ja uhkaa sosiaalityöntekijöiden ammattiylpeyttä, kuten on käynyt ilmi Eliassin (2013; 2015; 2017) artikkeleista. Suomalaisessa ja ruotsalaisessa sosiaalityössä pohjoismainen poikkeuksellisuus ja sosiaalityön poikkeuksellisuus yhdistyvät. Syntyy jonkinlainen poikkeuksellisuuden kimppu, jonka kyseenalaistaminen on uuvuttavaa. Sen kyseenalaistaminen jää usein heille, jotka itse tuntevat nahoissaan sen, että pohjoismainen sosiaalityö ei ole millään tapaa syrjinnästä vapaa alue.

Sosiaalityön ammatti on historiallisesti toiminut työkaluna vahvistamaan valkoisten eurooppalaisten yliotetta muista ihmisistä maapallolla. Sosiaalityön avulla on 1800- ja 1900-luvuilla ”sivistetty” ihmisiä Euroopan afrikkalaisissa siirtomaissa ja ”puhdistettu” epäsopiviksi katsottuja ihmisiä rotuhygienian avulla muun muassa Suomessa ja Ruotsissa (Gregory 2020). Näitä epäsopivina pidettyjä ihmisiä olivat esimerkiksi köyhät, mielenterveysongelmista kärsivät, romanit, queer-ihmiset ja vammaiset. Sosiaalipalveluiden suunnittelijat ja ammattilaiset olivat eturintamassa Suomessa säätämässä ja toimeenpanemassa rotuhygienistä sterilointilakia vain 90 vuotta sitten (Mattila 2003). Tämä ei suinkaan ole koko totuus sosiaalityöstä, mutta se on yksi tärkeä totuus, ja sen tunnustaminen auttaa ymmärtämään niitä vahvoja ja ulossulkevia normeja, jotka vallitsevat sosiaalityössä tänä päivänä. Näitä normeja pidetään yllä ystävällisesti ja lempeästi, tasa-arvoretoriikkaan nojaten, kuten myös Eliassi (2023) toi esiin. Väitöskirjassani tutkin erityisesti valkonorma-

tiivisuuden ja heteronormatiivisuuden kielteisiä vaikutuksia sosiaalityön saavutettavuuteen pakolaistaustaisten queer-ihmisten näkökulmista. Kutsun näitä normeja ja niitä suojaavia rajoja sosiaalityön pehmeiksi seiniksi, joihin rodullistetut, suomea tai ruotsia taitamattomat, queerit ja muut ”sosiaalityöhön sopimattomat” palvelunkäyttäjät ja ammattilaiset törmäävät kerta toisensa jälkeen. (Söderström 2024, 196–198.)

Sosiaalityö ja valkoinen feminismi

Kaikista sosiaalityön ammattilaisuuteen vaikuttavista eroista ja eriarvoisuuksista ei olla hiljaa. Olen sosiaalityön opintojeni alusta asti kuullut puhetta siitä, kuinka naiset ovat yliedustettuja sosiaalityössä ja kuinka se heikentää alan yhteiskunnallista arvostusta. Myös valkoiset ihmiset ovat yliedustettuja sosiaalityön ammattilaisina (Virtanen 2024), mutta tämän ilmiön yhteiskunnallisista merkityksistä ei jaeta lainkaan samassa määrin ammatillista huolta. Molemmat seikat sosiaalityön ammattikunnan piirteistä ovat totta, mutta miksi alan naisvaltaisuudesta puhutaan enemmän, suoremmin ja rohkeammin kuin alan valkoisuudesta?

Eliassi (2023) nosti keynote-puheenvuorossaan esiin sukupuolten välisen tasa-arvopuheen ja valkoisen feminismin ruotsalaisessa akatemiassa. Valkoinen feminismi on hyödyllinen näkökulma myös pohjoismaisen sosiaalityön tarkasteluun. Se on Sojourner Truthin, bell hooksin, Chandra Talpade Mohantyn ja muiden mustien ja postkoloniaalisten feministien esiin nostama feminismin muoto, jossa yleistetään valkoisten naisten ongelmat ja ratkaisut koskemaan kaikkia maailman naisia. Toisin kuin intersektionaalisessa feminismissä, valkoisessa feminismissä katse on suppeasti kaksijakoisessa sukupuoleessa, ja samalla sivuutetaan muut ihmisen asemaan vaikuttavat tekijät, kuten ”rotu”, luokka, vammaisuus tai seksuaalisuuden ja sukupuolen kirjo (Schuller 2021). Ruskeat sosiaalityöntekijänaiset Suomessa ovat keroneet ulossulkemisen kokemuksistaan sosiaalityön tieteen- ja ammattialalla. Artikkelissaan Hubara (2024) kirjoittaa toistuvista rasistisista mikroaggressioista, joita hän koki sosiaalityön opinnoissa Suomessa sekä työssään sosiaalityöntekijänä, sekä alan kivuliaasta hiljaisuudesta mitä tulee rasismiin tai ”rotuun”. Suomeen muuttanut sosiaalityön tutkija KC (KC ym. 2024b) puolestaan kertoo, kuinka hän ei voi Suomessa työskennellä laillistettuna sosiaalityöntekijänä ennen suomen kielen testin läpäisemistä, vaikka hänellä on kansainvälinen sosiaalityön maisterintutkinto (ks. myös Virtanen 2024, 27–30).

Yksi valkoisen feminismin piirre on se, että (valkoisiin) naisiin kohdistuvalla sorrolla ja toiseuttamisella oikeutetaan naisten muihin sekä risteäviin alisteisessa asemassa oleviin ryhmiin kohdistuva sorto ja toiseuttaminen (Schuller 2021, 4). Kun puolustetaan sosiaalityöntekijänaisia ja vaaditaan heille parempaa palkkaa ja arvostusta, puolustetaanko samalla myös niitä mustia ja ruskeita sosiaalityöntekijänaisia, joita alan rassistiset rakenteet ja valkoisuusnormi ulossulkevat alalta? Puolustetaanko samalla myös sosiaalityöntekijänaisia, joilla ei ole vielä vahvaa suomen tai ruotsin kielen taitoa ja joita tiukat kielitaitovaatimukset ulossulkevat alalta? Vai kohdistuuko puolustus ensisijaisesti valkoisiin, suomen- tai ruotsinkielisiin naisiin?

On totta, että sosiaalityö on joutunut ja joutuu jälleen kasvavassa määrin puolustamaan itseään ja palvelunkäyttäjiään uusliberalistisessa yhteiskunnassa, jossa sosiaalityön asiakkaat ja sosiaalipalvelut nähdään herkästi vain tuottamattomana kulueränä. On myös totta, että sosiaalityön alhainen arvostus liittyy siihen, että kyseessä on naisvaltainen ala. Vuonna 2024 hallituksen päätöksellä madalletut tilapäisen lastensuojelun sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimukset ovat jälleen yksi esimerkki alhaisesta arvostuksesta (Talentia 2024). Kuitenkin samalla, kun puolustamme sosiaalityön professiota ja vaativiin tehtäviin edellytettävää pätevyyttä, on tärkeää miettiä, miten voimme edistää pätevoitymisen saavutettavuutta myös niille ihmisille, jotka ovat jo valmiiksi alisteisessa asemassa yhteiskunnassa esimerkiksi rodullistavien valtarakenteiden tai maahanmuuttotaustan vuoksi. Sosiaalityön ammattilaisten, opettajien ja tutkijoiden etnisen ja rodullisen representaation puutteen vuoksi sosiaalityön opinnot eivät välttämättä näyttäyty saavutettavina BIPOC-nuorille (ks. Osei 2024). Sosiaalityön yliopisto-opintoihin sisäänpääsy vaatii myös erinomaisen suomen kielen kirjallisen taidon (Virtanen 2024, 14-15), vaikka sosiaalityöntekijän työssä muilla taidoilla, kuten vuorovaikutusosaamisella, on vähintään yhtä tärkeä rooli. Onkin tärkeää kysyä, mitä taitoja pidämme välttämättöminä sosiaalityöntekijän pätevyyden kannalta. Kuuluuko esimerkiksi antirasistinen asiantuntijuus niihin?

Valkoista feminismiä kritisoidaan siitä, että valkoisten naisten kohtaamalla sorrolla perustellaan sitä sortoa, jota valkoiset naiset itse kohdistavat mustiin ja ruskeisiin naisiin tai transnaisiin. Meidän sosiaalialan kehittäjien pitää olla varuillamme, että sosiaalityössä ei tapahdu samoin. On varottava, ettei haava, jonka kauan jatkunut aliarvostus on sosiaalityön alalle jättänyt, ala jakaa professiota sisältä käsin ja luokitella sosiaalityön tekijöitä ja tutkijoita päteviin ja ei-päteviin, kielitaitoisiin ja

ei-kielitaitoiisiin, kunniallisiin ja kunniattomiin. Sen sijaan sosiaalityö voi liittyä yhteiseen, vahvaan rintamaan. 2020-luvun koventuneessa poliittisessa ilmapiirissä tämä on tärkeämpää kuin koskaan. Sosiaalisten oikeuksien puolustus, huolenpito ja eriarvoisuuden vastustus yhdistävät sosiaalityöntekijöitä joka puolella maailmaa, yhdistyksissä ja julkisella sektorilla, yhteisöissä ja instituutioissa.

Kirjoittaja

Inka Söderström

VTT, sosiaalityön yliopisto-opettaja, Helsingin yliopisto
sähköposti: inka.soderstrom@helsinki.fi

Kirjallisuus

- Bečević, Z. & Herz, M. (2023) Towards an agonistic social work: A framework for political action and radical practice. *European Journal of Social Work* 26 (6), 1164–1177. <https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1080/13691457.2023.2190052>
- Eliassi, B. (2013) Orientalist social work: Cultural otherization of Muslim immigrants in Sweden. *Critical Social Work* 14 (1), 33–47. <https://doi.org/10.22329/csw.v14i1.5871>
- Eliassi, B. (2015) Constructing cultural otherness within the Swedish welfare state: The cases of social workers in Sweden. *Qualitative Social Work* 14 (4), 554–571. <https://doi.org/10.1177/1473325014559091>
- Eliassi, B. (2017) Conceptions of immigrant integration and racism among social workers in Sweden. *Journal of Progressive Human Services* 28 (1), 6–35. <https://doi.org/10.1080/10428232.2017.1249242>
- Eliassi, B. (2023) The discomfort of being a racialized subject in a white-centered world: An autoethnographical account. Keynote-puheenvuoro Sosiaalityön tutkimuksen päivillä. Helsinki, 16.2.2023.
- FRA (2023) Being black in the EU: Experiences of people of African descent: EU survey on immigrants and descendants of immigrants. European Union Agency for Fundamental Rights. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

- Gregory, J. R.** (2020) Social work as a product and project of whiteness, 1607–1900. *Journal of Progressive Human Services* 32 (1), 17–36. <https://doi.org/10.1080/10428232.2020.1730143>
- Hubara, K.** (2024) Silence so loud it hurts: Racialisation, erasure and future-building in Finnish social work. Teoksessa K. Clarke, L. Lee-Oliver & S. Ranta-Tyrkkö (toim.) *Decolonising social work in Finland: Racialisation and practices of care*. Bristol: Policy Press, 147–160.
- Kamali, M. & Jönsson, H. J.** (2018) (toim.) *Neoliberalism, Nordic welfare states and social work: Current and future challenges*. Lontoo: Routledge.
- KC, S., Clarke, K. & Seppänen, M.** (2024a) ‘If I count everything that is against me. It is my colour. It is that I am a woman’: Exploring the lived experiences of racialised older migrant women in Finland. *The British Journal of Social Work* 54 (1), 22–39. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad178>
- KC, S., Osei, P. & Clarke, K.** (2024b) Intersectional knowledge practices in academia from marginal positions: Testimonios from researchers of colour in Finland. Teoksessa K. Clarke, L. Lee-Oliver & S. Ranta-Tyrkkö (toim.) *Decolonising social work in Finland: Racialisation and practices of care*. Bristol: Policy Press, 195–213.
- Keskinen, S., Skaptadóttir, U. & Toivanen, M.** (2019) Narrations of homogeneity, waning welfare states, and the politics of solidarity. Teoksessa S. Keskinen, U. Skaptadóttir & M. Toivanen (toim.) *Undoing homogeneity in the Nordic region: Migration, difference and the politics of solidarity*. Lontoo: Routledge, 1–17.
- Loftsdóttir, K. & Jensen, L.** (2012) Introduction: Nordic exceptionalism and Nordic ‘others’. Teoksessa K. Loftsdóttir & L. Jensen (toim.) *Whiteness and postcolonialism in the Nordic region: Exceptionalism, migrant others and national identities*. Lontoo: Routledge, 1–11.
- Mattila, M.** (2003) Rotuhygienia ja kansalaisuus. Teoksessa I. Helén & M. Jauho (toim.) *Kansalaisuus ja kansanterveys*. Helsinki: Gaudeamus, 110–128.
- Osei, P.** (2024) Where are the voices of Black researchers in Finnish social work research: A call for equity and representation. *Sosiaalityön tutkimuksen seuran kolumni* 23.9.2024. Turku: Sosiaalityön tutkimuksen seura. <https://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/2024/09/23/where-are-the-voices-of-black-researchers-in-finnish-social-work-research-a-call-for-equity-and-representation-2/> (luettu 10.12.2024)

Schuller, K. (2021) *The trouble with white women: A counterhistory of feminism*. New York: Bold Type Books.

Söderström, I. (2024) *Ulossulkevat rajat: Sosiaalityö ja pakolaistaustaiset queer-ihmiset Suomessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-84-0041-7>

Talentia (2024) Hallitus romutti lastensuojelun: Jatkossa huostaanottoja saisi tehdä avoimen yliopiston opintojen pohjalta. 17.4.2024. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Therborn, G. (2024) Social justice in the 21st century world. Keynote-puheenvuoro NASSW/FORSA-konferenssissa "Social Work as Emancipatory Practice: Creating Pathways towards Social Justice". Göteborg, 19.6.2024.

Virtanen, A. (2024) Saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen sosiaalityön koulutuksessa: Toimenpiteet maahanmuuttaneiden tavoittamisen, pääsyn ja opintojen aikaisen tuen muotojen kehittämiseksi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0431-0>